

Александар Шмеман

АУТОРИТЕТ И СЛОБОДА У ЦРКВИ*

*Стојте, дакле, у слободи
којом нас Христос ослободи. (Гал 5 1)*

Моја тема је веома сложена те сам потпуно свјестан одговорности која лежи на свакоме ко се усуди да је дотакне. Зато бих хтио да избјегнем било какво говорничко заоштравање и преувеличавање. Ми живимо у усијаној атмосфери и у нашој црквеној стварности ово питање није академска апстракција, него жива рана. Свима нам је потребно да се сјећамо ријечи св. Јована Богослова: „Испитујте духове, да ли су од Бога...“

Почећу кратким подсјећањем на дјело двојице московских свештеника, јер ми се чини да је то добра полазна тачка за разматрање које слиједи. Њихов сукоб са Патријаршијом, колико год он био неважан сам по себи, ма какве биле његове директне посљедице, ма какви били, напослијетку, нама непознати чиниоци који су га усложнили, превазилази своје садашње, „актуелно“ значење, и превазилази га управо да би поставио јасно, рекао бих – трагично јасно и једноставно – питање о самој бити Цркве, о самој суштини Православља. То није преувеличавање, нити распиривање страсти око жалосног, премда појединачног инцидента ради његовог коришћења за неке споредне циљеве. Оно што се сада дешава у Русији, у тамошњим изузетним условима, могло би се, нажалост, десити у свакој „јурисдикцији“. Али се, дакле, по свој прилици, већ тако догодило, да управо Руској Цркви увијек падне у дио да на себе прими први налет тих питања и искушења која искрсавају пред цијелом православном свијешћу.

У случају московских свештеника важно је то што се у њему не сударају просто „бијело“ и „црно“ (ма колико их ми разграничавали), нити просто истина једних и неистина других, него се сударају двије логике, два духа, два става, од којих се једна логика – она која споља ликује – већ одавно појавила у црквеној психологији, док је друга за сада још врло слаба; њу је веома лако угушити и дискредитовати сваковрсним и врло убједљивим доказима. То су они докази које слушамо сваки пут како се разлијежу слободним гласом у Цркви и састоје се од уобичајеног позивања на „корист Цркве“. Увијек се, против свих пророка, истицао један те исти бездушни доказ: „ради мира, ради користи Цркве, и ради очувања већ постојећег – ћутите, јер се ради Цркве понекад мора жртвовати и сама истина“. Понављам, овај доказ је убједљив и мучан. Међутим, лако нам је да одавде исказујемо своја мишљења и поучавамо, али шта бисмо урадили када

* Текст *Ауторитет и слобода у Цркви* је предавање, прочитано на скупу РСХД (Руског студентског хришћанског покрета) у Бјевру 14. маја 1967. и преузет је са интернет адресе: http://www.kiev-orthodox.com/theology/schmemann_authority.htm Са руског језика превела Драгана Мандић.

бисмо и сами били „тамо“? Шта је важније? Шта је вриједније? Глас двојице усамљених људи, па макар они били и хероји или „истина“ оних који су призвани да на себи носе бреме милиона људи? У крајњем исходу, управо се у том трагичном контексту поставља проблем слободе и ауторитета у Цркви у наше дане. И о овоме се мора све вријеме водити рачуна када се говори о том проблему.

Пређимо сада на саму суштину питања, али се потрудимо да заиста схватимо „дијалектику“ тих двају појмова: слободе и ауторитета. Шта ми под њима подразумевамо? Јер прије него што будемо говорили о томе на који начин они постоје у животу Цркве, потребно је да тачно знамо о чему говоримо, о каквој слободи и о каквом ауторитету.

Почећу од убјеђења да дијалектика ауторитета и слободе, како је ми обично разматрамо, није онаква каквом бих је ја желио видјети у православној свијести. Чини ми се да је та дијалектика – *западна*, онаква каква се искристалисала у западној свијести у времену реформације и контрареформације постајући од тога времена у неком смислу средишњим духовним проблемом Запада. Прије свега нам је неопходно да схватимо у чему је основна замка овога проблема. Ово не кажем због неког олаког осуђивања „Запада“, јер се ја ни у којој мјери не могу сврстати у ред „противника“ Запада. Али можда је, управо у томе приступу, начину на који се поставља и рјешава проблем слободе и ауторитета, могуће најбоље осјетити основну разлику између западног и православног схватања најдубљих питања вјерског живота.

Поједноставићемо ствари да би било јасније: може се рећи да на Западу проблем слободе и ауторитета јесте, прије свега, проблем њиховог *повезивања*. Тако је у католицизму акценат на ауторитету и зато се поставља питање: колико је слободе и, на који начин, спојиво са овим ауторитетом. Сада, на примјер, та тема посебно заокупља католичку свијест: ако је Црква неоспорни ауторитет, онда, може бити, тај ауторитет не искључује сваку слободу... Што се тиче протестантизма, код њега акценат лежи на слободи и, сходно томе, ријеч је о ауторитету који је повезан са том слободом.

Разлика постоји ту и тамо, тек у акценту, али у крајњем исходу овдје се ради о једном те истом приступу и од самога почетка се спор између римокатолицизма и протестантизма тиче узајамног односа ауторитета и слободе у Цркви и прецизног „модуса“ остваривања свакога од њих... Управо та проблематика слободе и ауторитета наставила је да се развија на Западу и онда када се она „секуларизовала“, то јест, одвојила од својих вјерских објеката. И „Запад“ сада више није географски појам, него духовни и, у одређеном смислу, он собом обухвата цијели свијет и „западни“ проблем слободе и ауторитета поставља се пред све нас.

Али ја сматрам лажном саму такву поставку проблема у којој „ауторитет“ и „слобода“ јесу незаобилазно саодносни појмови, тако да слобода јесте слобода увијек у односу на неки ауторитет, а ауторитет је увијек ограничење и међа некакве слободе. Овакву поставку ја сматрам лажном јер она, у суштини, обесцјењује схватање слободе. Сматрам да је она потпуно опречна изворном духу Православља, иако се може сматрати да она, на површини нашег црквеног живота и наше вјерске психологије, нажалост, побјеђује. Мој циљ је да у овом предавању укажем, мада само у најопштијем виду, како се овај проблем поставља у дубини православне свијести.

Чини се да се никада у свијету није тако много говорило о слободи као сада. И још увијек постоји веома много „умјерених“ људи који под слободом подразумевају управо „ограничену слободу“, слободу ограничену неким ауторите-

том. Но, већ давно је почело, а на наше очи достиже кулминацију, другачије схватање или осјећање слободе – слободе која пориче сваки ауторитет. То је култ радикалне, апсолутне слободе. Недавно сам био у прилици да на једном америчком универзитету присуствујем једном студентском скупу. Посматрајући и слушајући их, постало ми је јасно да се они уопште не боре да задобију више слободе и да управа која се тресла, спремна да још даље помјери границу „ауторитета“, ово уопште није схватала. То је била експлозија, једна од многих експлозија, заправо, жудња за „радикалном“ слободом, слободом као порицањем ауторитета уопште. Али важно је схватити да је та експлозија логична последица ове дијалектике ауторитета и слободе која је одавно отровала собом људску свијест. Докле год постоји „мало“ ауторитета, слобода остаје непотпуна... Ви се сјећате познатог говора Сен Жиста на суђењу Лудвигу XVI и његових ријечи: “Il faut que cet homme regne ou meure...”. Тај човјек мора да царује или да умре... Или је „ауторитет“ тога човјека божански и тада нема и не може бити слободе; или је човјек слободан и тада божански ауторитет мора бити уништен. Појмимо један корак даље и сретћемо Фридриха Ничеа, другог пророка апсолутне слободе. Он говори управо исто што и Сен Жист, али не више за краља, него против Бога. Према Ничеу, није лако објавити смрт Бога, осудити Бога на смрт. Ви се можда сјећате страшне странице код Ничеа – о тој страшној усамљености, тој страшној тами у којој остаје човјек и о томе како он покушава да побјегне са лампом у руци која се гаси... Али то је цијена слободе јер, докле год постоји ауторитет над свим ауторитетима, слободе нема. И није случајно то што такозвани „радикални теолози“ нашег доба воле да се позивају на Ничеа. Проблем „смрти Бога“ уопште није само философски проблем, Бог не умире зато што људи више не могу, из философских убјеђења, вјеровати у Њега; не, то је логичан свршетак таквог схватања слободе које из самих својих дубина тражи негирање и укидање сваког ауторитета, а самим тим и Бога... А ово је трећи корак – Кирилов из „Злих духова“ Достојевског, као што се сигурно сјећате, завршава самоубиством да би доказао своју апсолутну слободу, јер смрт за човјека и јесте крајњи и најомраженији ауторитет. Њена неизбјежност, њена објективност, то што не зависи од мене – све то и јесте тај посљедњи ауторитет, а када човјек њега побиједи и уништи, постаће слободан као Бог. Овдје Достојевски генијално показује крај те дијалектике слободе и самим тим открива њен ужас и бесмисао. Јер, доведена до свог логичног краја, слобода не може бити „умјерена“: нека римски папа, веле, буде мало „мање“ папа, а нека народ добије мало „више“ права и сви ће гласати, итд. Ту „умјерену“ слободу обавезно разара изнутра она личност код Достојевског (и није битно да ли он долази „слијева“ или „сдесна“) која на врхунцу те умјерене, ситнобуржоаске, „чисте“ слободе предлаже: „нека све иде к врагу!“. Све док су слобода и ауторитет искључиво саодносни, она или размекшава ауторитет изнутра или, пак, бива прогутана од ауторитета споља. И генијалност Достојевског је у томе што он показује да је радикална слобода једнака смрти. Кирилов умире да би постао апсолутно слободан. „Слобода или смрт!“, узвикују жедни слободе. Али шта ако се и сама слобода, у крајњем исходу, покаже као смрт? Но, управо у томе и јесте ствар, што човјека који је окусио ту слободу више не можеш завести никаквим „белгијским уставима“ и што он, рушећи ту „умјерену“ слободу у име апсолутне, ни сам то не знајући, помало растаче сам себе...

Међутим, да ли је могуће сумњати у то да је неутољиву жеђ за апсолутном слободом у свијет донијело хришћанство? Јер сав „ужас“ хришћанства, ако се

тако можемо изразити, састоји се у томе што у њему нема ничега „умјереног“, ничега упућеног „просјечном човјеку“ са његовим „умјереним потребама“. Оно опомиње свакога и говори: Бог или ђаво, небо или ад, али никако млака средина. И зато је, у крајњем исходу, управо оно одговорно за ту страшну поларизацију ауторитета и слободе која све вријеме разара „мирни живот“ људи. Да, хришћанство је разорило ону „мјеру“ којом се тако дичила античка Грчка: „човјек је мјера свих ствари...“. Такве мјере је послије Распећа, Васкрсења и Педесетнице врло мало остало у свијету. Све се свагда помјера са свог мјеста, све је увијек под знаком питања и ништа „умјерено“ није могуће остварити. На неко вријеме се учини могућим, а затим се неминовно распрши. Али, зар то не значи да сама та дијалектика ауторитета и слободе коју нам, као једино могућу, сервирају, али која се све вријеме показује као немогућа, јесте лажна дијалектика? И зар не можемо (п)окушати да у окриљу православља пронађемо сасвим другачији приступ њој?

Требало би истаћи да у протеклом дугом временском периоду никаква „дијалектика“ ауторитета и слободе у православном свијету није постојала. Исток је живио опитом – с једне стране, ауторитета и власти који нису били разводњени никаквим „уставним“ амандманима, власти, дакле, увијек апсолутне и свештене. С друге пак стране – опитом духовне слободе која је, да би се избјегао сваки сукоб с овим апсолутним и свештеним ауторитетом, потискивана у други план. Преподобни у пустињи је слободан. Он је једноставно изишао из оних оквира живота у којима се ауторитет и слобода сударају и саодносе. Њега нико више не може поробити јер је за њега „живот Христос и смрт добитак“... Та слобода је могла бити плаћена само тим једноставним изласком из историје, из сваке дијалектике, чак и дијалектике црквеног живота. То је био улазак у унутрашњу, духовну слободу, коју нам, ни у којем случају, нико никада не може одузети.

Али, са сломом православних „теократија“, западна дијалектика ауторитета и слободе је постепено почела продирати и у православну свијест и одређивати наш живот. И неким, чак и многим, почиње да се чини да се ово питање другачије и не може поставити. На наше очи дешавају се покушаји да се Црква „демократизује“. С једне стране, у њој остаје неприкосновена сва структура свештене власти, с друге, пак, ничу савјети, комисије, одбори, који, на неки начин, означавају ограничење те власти. Али сав тај покрет, сви ти покушаји за сада се одликују нејасношћу. Ми као да нисмо изнашли језик, начин мишљења, обрасце којима бисмо изразили оно што је врло важно и дубоко укоријењено у искуству Цркве и због тога врло често покушавамо изразити то искуство у „западним“ категоријама ауторитета и слободе: оvdје је ауторитет, а оvdје – слобода... Оvdје је „Црква у епископу“, а оvdје „права“ вјерног народа... Али ја сам сигуран да се та нејасноћа може заобићи само превладавањем те лажне „дихотомије“, само ако допремо до крајње, изворно хришћанске, интуиције слободе.

Овај позитивни дио мога излагања било би примјерено почети познатим ријечима Хомјакова: „Црква није ауторитет, као што ни Бог није ауторитет, Христос није ауторитет јер је ауторитет за нас нешто спољашње. Кажем: није ауторитет, него истина...“. Црква, другим ријечима – и то је заиста генијално прозрео Хомјаков – није комбинација слободе и ауторитета по „образцу овога свијета“, нити слобода ограничена ауторитетом, нити, пак, ауторитет који допушта слободу. Шта је онда Црква? Ево апостол Павле, на пример, себе у својим посланицама назива „слугом Исуса Христа“. Али овај слуга не посустаје да као најважније и најдрагоцјеније у својим проповиједима објављује слободу: „Стојте, дакле, у слободи којом нас Христос ослободи“. Слободни слуга. Не ослобо-

ђени, тј. онај који је престао да буде слуга, него онај који је поробио себе до таквог степена да је постао слободан! Шта то значи? Какав однос има ова слобода према оној која се састоји у порицању и рушењу „ауторитета“ и која се, иако потенцијално, завршава самоуништењем?

Неопходно је да осјетимо да у тој „свјетовној“ слободи, слободи која је у узајамном односу са ауторитетом, човјек слободан само утолико, уколико још није „изабрао“ и да се, на тај начин, ова слобода показује само као чиста *могућност*, неостварена и неиспуњена. Наиме, чим он начини избор, слобода ишчезава, јер избор јесте, по неопходности, избор „ауторитета“, тј. онога што ограничава слободу... Слобода представља избор онога што ограничава слободу и на врхунцу је просто укида. Хришћанство, пак, учи обратно. Ријечима апостола Павла оно проповиједа поробљавање чији је крајњи израз *слобода*. Слобода – на крају, као окончање и испуњење свега, није „форма“, нити „услов“, него садржај живота. Хришћанство полази од увјерења да је човјек изгубио слободу, да оно што он назива *слободом* и у име чега се бори са „ауторитетом“ није слобода, него последњи израз његове поробљености, његово *непознавање* слободе. Али, Христос нам говори: „Познајте истину и истина ће вас ослободити“. Но, шта то представља за свијет и како се достиже?

Веома сам срећан што смо на овом скупу већ више пута говорили о Светом Духу. Јер се хришћанско учење о слободи, као и учење о Цркви, мора започети учењем о Духу Светоме. То је оно што нам је у овом часу потребније од било чега другог, јер је то оно што је, можда више од свега другог, заборављено у хришћанској свијести: рођење Цркве на Педесетницу, откривење Цркве као „дисање Духа Светога“. Наравно, мјесто Духа Светога је тачно одређено и описано у складним богословским системима и Њему се даје оно што му „приличи“. Али на дјелу, у животу, убијеђен сам, некако се сузила свијест и искуство Духа Светога. И то сужавање се, можда на најбољи начин, одређује као одвајање учења о Светом Духу од учења о Цркви или, изражавајући се језиком теологије, одвајање пнеуматологије од еклисиологије. Најстарији сачувани симбол вјере завршава се кратким исповиједањем: „*И у Духа Светога Цркву*“. Црква овдје као да се поистовјећује са Духом Светим, као Његова пројава и пребивање и „дисање“... Но, кроз историју се учење о Светом Духу свело на учење о „благодати“ и сама та благодат је издвојена у одређену и прецизно „уобличену“ и измјерену „сферу“ у Цркви. За Духа Светога је речено у Еванђељу: „Не даје Бог Духа на мјеру“. Па ипак, ми се само овим и бавимо – одмјеравамо и мјеримо благодат. Зар њене дарове не одређујемо „квантитативно“: епископ је има „више“, ђакон „мање“... Овдје је има, тамо је нема... Међутим, није ли вријеме да изнова осјетимо и схватимо да је целокупно хришћанство, с једне стране, огромна чежња за Духом Светим и *жеђ* за Њим, а са друге, радосни опит Његовог доласка, пребивања и дисања... У Светом писму Дух је назван „вјетром“ (*ruah*); за Њега је речено да „Он дише гдје хоће, и не знаш откуда долази и куда иде“. Вјетар! Гле, само што смо поспремили собу и довели у ред све на свом столу. Све је јасно, једноставно и одређено, систем, дисциплина, поредак. Прими, покори се и вјеруј да само тако и мора и може бити. Али, чим смо отворили прозор кроз њега продире вјетар и све подиже својим вихором, све добија нови изглед, све постаје живот, покрет... То је слика Духа Светог и Цркве. Али, овај опит је у Цркви заборављен или, тачније, „одложен (у страну)“ јер је он неспојив са другим, „конзисторијалним“ опитом и обликом

дјеловања Цркве, зато што се на њему не могу утемељити „конзисторије“.¹

Али негдје у дубинама наше вјере и наше црквене свијести ми знамо и опомињемо се да је Црква заснована на Христовом обећању да ће послати Утјешитеља и на Његовом очекивању... И то је био тај трећи час, то су били ти огњени језици и „стадоше говорити другим језицима, другим наредбама...“ – то је било оно што је очекивао свијет и за шта је, још прије пада, била унапријед одређена сва творевина да би, напослетку, почео тај плъусак Духа и натопио све како бисмо ми угледали знаке и настао Дан Господњи, славан и страшан... Управо то јесте Црква. Због овога она постоји, само се у овоме састоји њен живот и име тога живота, име Духа Светога јесте Слобода.

Слобода нам се дарује Духом Светим. Дух, Црква, Слобода. Како је тешко говорити о томе од чега нам није остало готово ни ријечи! Берђајев је, можда само у наговјештају, говорио о ужасу „објективације“. Објективација – то је оно спољашње, оно што остаје спољашње, то је „тварност“ (материјалност) свијета и живота, то је непроницљивост објекта за субјекат. То је, другим ријечима, свијет у коме је све „спољашње“ и зато све „ауторитет“, тј. нешто што ме просто ограничава и затвара у тамницу усамљености. Али, ево шта је задивљујуће: свијет око нас живи, у суштини, патосом те „објективације“, он је жедан само „објективног“. На њему је заснована наука, али ми и желимо „научну идеологију“. „Објективна истина“, „објективна норма“ – ту се, у погледу на живот, правовјерни комуниста слаже са конзисторијалним „правником“. Овдје је идеал да се сав живот, све његове „димензије“ потчине једној свеобухватној, „објективној“ истини и да се она прогласи и истинском слободом. Од Бога до последњег атома твари све је устројено по том „објективном“ принципу: „два и два су четири“ – то је најпростија, вјечна формула „ауторитета“. Ово не може бити спорно. Овдје се може само ударати главом о зидове, као што то, не налазећи излаза, чини Шестов, или убити се, као Кирилов или, пак, на крају изабрати бесплодни „апсурд“: „два и два су четири, то је добро“, примјећује један јунак код Достојевског, „али два и два су пет – то је такође дивна ствар“.

Но, ствар је у томе да хришћанство није дошло у свијет као последња и зато „најобјективнија“ истина, као последњи и зато највиши „ауторитет“. На тај начин, може се рећи да је хришћанство ушло у свијет као коначна, последња побједа сваке „објективације“, тј. робовања како мртвом „ауторитету“, тако и мртвој „слободи“. Оно је у свијет ушло да успостави ту истинску слободу коју је човјек изгубио, чији губитак и јесте гријехопад у последњем значењу те ријечи. Јер се гријех не састоји у томе што су људи прекршили закон, тј. устали против „ауторитета“, него у томе што су они и Бога и свијет доживјели као „ауторитет“, „објективизирали“, што су сами себе затворили у ту тамницу. Зато је Христос дошао да нас „измучене пусти на слободу“...

Дар те слободе, њен предуслов, остварење, садржај и радост јесте Дух Свети. Он претвара „објективно“ у „субјективно“, безлично у лично. Он је тај који све чини даром, ризницом, радошћу, животом... И у својим дубинама православно богословље јесте увијек богословље Духа Светога, које иште богопознање (знање Бога), а не знања о Богу, јединство и живот свега у Њему и са Њим, а не „апсолутну“ и „објективну“ истину, божанско „два и два су четири“. Његов празник јесте празник Свете Тројице, тј. самога божанскога Живота, не онај у

¹ Конзисторија – уред у чијој су надлежности дјелатност црквеног суда и управљање сваком конкретном епархијом; конзисторије су у Русији уведене 1722. године, на основу одлуке Синода (– прим. прев.).

којем три просто „апсолутно“ и због тога „апсолутно објективно“, *познају* Један Другога, него такав, у којем је знање вјечно преображено у савршено јединство, у савршено пребивање Једнога у Другога у *једносушности*. У нашем грјешном и палом животу као јединствена „природна“ аналогија дјеловања Духа Светога показује се умјетност. В. В. Розанов је говорио да је *стил* неке ствари оно мјесто на коме је ту ствар пољубио Бог. Ми сви знамо да постоје ствари које нико нигдје није пољубио и које зато остају „само ствари“. Знамо да фотографија никада не може да замијени умјетничку слику, јер је у сликарству заиста превладана управо она „објективност“ којом око апарата посматра свијет, и дато, даровано нам заувјек то како је то лице, тај јесењи дан, тај свијет, видио, заувјек задобио Творац... Оно што се ту догађа, а што се догађа у свакој аутентичној умјетности, у свакој истинској љубави, у сваком истинском *општењу* и јесте превладавање „објективације“ или, говорећи, пак, тим варварским језиком – чудо „интериоризације“, и то јесте чудо Светога Духа, Његово дјеловање, долазак божанскога „*руаха*“ (вјетра) слободе... Враћајући се на нашу тему, можемо рећи да дјеловање Духа Светога и јесте пobjеда над сваким ауторитетом као ауторитетом и слободом као ропским устајањем против њега...

„И у Духа Светога Цркву...“ Црква се родила и ушла у свијет као дар Духа Светога, а то значи – као слобода синова Божијих. Рана Црква нам вјечно зрачи радосћу о Духу Светоме, о Његовом доласку и пребивању. Али и сада, све вријеме у тајни миропомазања даје нам се исто то као „дар Духа Светога“, дар да постанемо на крају и до краја остварени, да постанемо слободни, Божији, „свети“. Али док ово говоримо, у исто вријеме, ипак, осјећамо како смо ми од свега тога отишли и у каквој страшној пустињи живимо. Кад читам неке црквене часописе не запањује ме политичка обојеност ове или оне поставке, чак ни спољашње поробљавање Цркве „овом свијету“, колико ме поражава оно дјеловање Цркве које се, све више и више, потпуно пројављује као једини начин на који она, са одушевљењем, постоји – управо као ауторитет. Некада је Црква као бремене, као пад, доживљавала пobjеду „бироократизма“ у себи, своју „бироократску судбину“. Сада она почиње да је воли, истински се „наслађујући њоме“. На наше очи се појавио и зацарио у Цркви тип епископа, свештеника, вјерника који грца у „административном заносу“, будући одушевљен управљањем, изгубивши – наивно и безболно – саму „тугу за Богом“, потпуно задовољан некаквом космичком конзисторијом, у коју се на наше очи постепено претвара живот цијеле Православне Цркве; у којој чак и врло добри људи, изнутра јој се слободно потчинивши, виде „спасење Цркве“ и њену „истину“. Рачун, дипломатија, „међународне норме“, „канонски узајамни односи“ – то је споља, то је на свим „Родосима“, а изнутра – наредбе и заповјести, односи и доставе... У Цркви се зацарила бироократија, понављам – и изнутра, а не само због спољне принуде некаквог свеобухватног „референта“ или некаквог безличног „одјелења“, и ми почињемо да је волимо, да волимо ту досаду и чаму, тај „јерархијски страх“ који прожима нашу Цркву; а најужасније је, понављам, то што ми већ готово да и не опажамо да је немогуће живјети у овој лажи, скривеној, лукаво и лицемјерно, под „освештаношћу“ и „свечаношћу“ традиционалног православног начина постојања.

Да ли је могуће пробити се кроз све то? Сјећате се оног тренутка на Вечерњој Педесетнице када се по први пут последије педесетодневног прекида поје молитва „Царе небески“... Као да је била суша и ево ... киша почиње! Тачно у том тренутку почела је киша коју смо чекали толико дуго, читаве године, читавог живота. И све се обнавља, све постаје другачије, ново. Потребно нам је да у себи обновимо

ово искуство Цркве о коме је говорио Хомјаков кад је писао: „Бог није ауторитет, Црква није ауторитет, истина није ауторитет.“ Потребно нам је да у себи, прије свега, превладамо ту свјетску и палу дијалектику слободе и ауторитета и да се вратимо у радост и слободу синова Божијих...

Неопходно нам је да се изнутра *ослободимо*, ослобађајући се у себи самима од страха, од бирократије, од лукавства. Само тада ћемо изнова схватити и осјетити да Црква није организација, нити ауторитет, него тијело испуњено Духом, у коме нам је дата потресна могућност да вјерујемо један другоме у слободи. „Дјечице, чувајте се идола.“ Али, ма како страшно било то рећи, и сама Црква може постати „идол“. И она постаје идол сваки пут када нас „ради користи Цркве“ позива да црно назовемо бијелим, лаж истином, зло добрим, сваки пут када се „ради Цркве“ хули на Духа Светога, „ради“ Којега и Којим она само и постоји. Црква није „виша вриједност“. Она постоји због тога да би Дух Свети долазио и све вријеме *ослобађао* и пуштао „измучене на слободу“. Ни у ком смислу, ништа и никада није нужно чинити „ради Цркве“, него само знати да када живимо и дјеламо Христом и у Христу, тада смо у Цркви и Црква. Зато одбацимо сву ту лукаву „еклисиолатрију“, то величање Цркве које чак и црквене саборе и скупове подређује питањима „престижа“, „ранга“, „славе“... Која је Црква прва, која је друга? Ко је старији? Како не „унизити“ своју Цркву, него је прославити? Свијет се удаљава од Христа, а ми се још увијек расправљамо „ко је старији“... А Црква и јесте слобода од свега тога, дар Светога Духа који нас чини слободнима, не у „демократском“ смислу те ријечи, него слободнима таквом слободом која допушта да свакога човјека гледамо онако како га види Бог, да у сваком времену видимо – вријеме спасења, а на сваком мјесту Царство Божије које постепено расте.

Сувише је лукавих ријечи било речено и још увијек се говори о послушању. Да, послушање јесте највиша хришћанска врлина – али *послушање Богу!* Црква постоји само зато да нам дарује и укаже на то послушање Богу, које и јесте посљедња слобода, да бисмо могли заиста од свега срца говорити оно што појемо на сваком јутрењу „*Ти јеси једини Господ!*“ Он једини. И не постоји никаква власт у свијету, осим власти Христове. Он никоме није „пренио“ Своју власт, него Он – Сам – Духом Светим, Духом љубави и слободе, мира и радости „влада“ у Цркви. Зато Црква као „установа“ постоји да би се у одређено вријеме „умањила“ и открила Христа и Духа Светога.

Зато, понављам, ствар није у томе да пронађемо такав начин црквене управе који би нудио више слободе и мање ауторитета или, обратно, више ауторитета и мање слободе; ми не говоримо о томе како да прилагодимо демократију Цркви или Цркву демократији. Ствар је у томе да се у нама самима изнова зацари икона Цркве као Духа, као Царства слободе и љубави у коме се руши та страшна пала дихотомија ауторитета и слободе. Зар је могуће да ми не осјећамо како је Црква испуњена страхом, тим страхом, у којем, по ријечи апостола, нема љубави? И тај човјек који би морао да се свијету покаже као слободан човјек, једини истински и заиста слободан; једини који може рећи: „Све могу у Христу који ми моћ даје“ – тај човјек се показује као неки уплашени роб који се боји не само власти, него и своје сопствене сјенке и у паници тражи „ауторитет“.

Потребно је да Цркву изнова сагледамо у Светоме Духу и Светога Духа у Цркви. Да поново успоставимо – не схоластичко учење о благодати које овдје има „више“, а тамо „мање“, него Цркву као „заједницу Светога Духа“. Он долази и све постаје ново. Нема роба и нема слободнога. Нема мушког, нити женског. Свакоме је дат дар и сви се напојише. И сама црквена јерархија није ништа

друго до служење овој Истини и овој Слободи, њено чување... И када поново заволимо овај лик Цркве, када пођемо у Цркву не ради тога да се ослободимо слободе и одговорности (да неко други одлучује умјесто нас), него да бисмо нашли пуноту свог људског живота у Христу и у Богу, тада ћемо осјетити да оно што се овог часа догађа свуда – у Москви и на Западу, у нашим парохијама и „јурисдикцијама“, није редовни судар компликованих „ауторитета“ са немирним младићима, него пројава баш те жеђи за Духом Светим, без Кога живот постаје све хладнији и све тежи... Могуће је да у Цркви најзад оживљава та жеђ за Духом Светим, жеђ Педесетнице... О тој жеђи је проповиједао Хомјаков, њом је живјело све најбоље у Руској Цркви и руском богословљу. Њу је свједочио св. Серафим Саровски својим позивом: „*Стичите Духа Светога...*“